

گزارش دهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (۱۶ - ۶ اردیبهشت ۱۳۷۶)

تهیه کننده: فردین کولائیان
کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی جهاد

کتاب به عنوان مایه حیات معنوی جامعه ضامن بقا و ادامه دهنده حیات معنوی، روحی و علمی یک جامعه می‌باشد. برای کتاب معانی بسیاری برشمرده‌اند و صفات بسیاری بدان نسبت داده‌اند که از آن جمله است «حافظه فرهنگی» و عامل حفظ و صیانت هویت هر قوم، نسل جوان و جستجوگر این جامعه در مسیر کسب هویت و شناخت خویشتن خویش و اعتلا در مسیر علم و فرهنگ باید ارتباطی تنگاتنگ با حافظه فرهنگی خویش و آثار علمی و فرهنگی سایر ملل داشته باشد. کتاب عمده‌ترین ابزار و رسانه‌ای است که این زمینه را فراهم می‌کند.

امروزه در حالی که بوق و کرنای یکسان سازی فرهنگی و ایجاد دهکده جهانی گوش جهان و جهانیان را می‌آزارد و در شرائطی که ابرقدرت پوشالی آمریکا ادعای ایجاد جهانی تک‌قطبی با نظمی نوین را دارد و در حالی که جریانات فرهنگی وابسته به غرب در اکثر کشورهای جهان سوم علی‌الخصوص جوامع اسلامی به عنوان ستون پنجم و ابزار اصلی اجرای این سیاست وارد میدان شده‌اند، تا هویت فرهنگی این ملل را دچار استحاله کنند، در کشور عزیز ما و سایر کشورها علی‌الخصوص جوامع اسلامی بر همه انسانهای اهل فکر و اندیشه است تاگامی در مسیر بازگشت به خویشتن و باور کردن فرهنگ خودی و مباهات بدان بردارند.

نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در راستای اعتلای علمی و فرهنگی ام‌القرای اسلام از بدو تأسیس قدمهای عمده‌ای در این مسیر برداشته است که از آن جمله است برگزاری ۹ دوره نمایشگاه بین‌المللی کتاب که امسال همچون سالیان قبل در آغاز فصل شکفتن حیات در رگان زندگی شاهد برگزاری دهمین دوره این همایش عظیم بودیم.

دهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران رأس ساعت ۵ بعدازظهر روز شنبه ۷۶/۲/۶ به دست پر برکت سردار سازندگی ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران حضرت آیت‌ا... هاشمی رفسنجانی افتتاح شد. جناب آقای برازش معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در افتتاحیه نمایشگاه مذکور ضمن خوش‌آمدگویی به رئیس جمهور و سایر شخصیت‌های فرهنگی و سیاسی و نیز ارباب نشر و قلم، گزارش وضعیت طبع و نشر کشور را به استحضار حاضران رساندند. در این گزارش معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ضمن اظهار رضایت از حمایت‌های مجلس و دولت از بخش فرهنگ مکتوب در این مورد به نکات ذیل اشاره نمودند:

۱. گسترش ادامه بخشودگی مالیاتی ۵ و ۸ ساله مؤسسات فرهنگی به مراکز طبع و نشر کتاب که مراحل موافقت دولت محترم و

کمیسیون فرهنگ مجلس را پشت سر گذاشته است.

۲. بخشودگی حق بیمه سهم کارفرما در بخش کتاب و مطبوعات با موافقت رئیس سازمان تأمین اجتماعی و تصویب هیأت محترم دولت.

۳. معافیت از استقرار ناشران در محل‌های تجاری.

۴. معافیت ناشران از پرداخت حق انشعاب آب.

۵. تسهیلات فوق‌العاده و رفع موانع صادرات کتاب.

۶. اعطاء ۱۸ میلیارد ریال بن خرید کتاب به خانواده معظم شهدا، دانش‌آموزان، دانشجویان، طلاب علوم دینی، معلمان و مستمری‌بگیران تأمین اجتماعی.

۷. تأمین مواد اولیه نشر کتاب با همکاری و پشتیبانی وزارت بازرگانی، کارخانه کاغذ پارس و معاونت پشتیبانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۸. امضاء تفاهم نامه فی‌مابین معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و شرکت پست جمهوری اسلامی ایران به جهت استفاده از ۱۴۰۰۰ دفتر و باجه‌های پستی به عنوان محل قبول سفارش حضوری و تلفنی کتاب و دریافت آن توسط متقاضیان به قیمت

پشت جلد در محل کار و یا محل زندگی.

وضعیت نشر

تعداد نسخ آثار چاپ شده و سرانه کتاب از حدود ۳ میلیون جلد و سرانه ۱ درصد در بهترین سالهای قبل از انقلاب اسلامی به ۳۶ میلیون جلد در سال ۷۰ و ۶۲ میلیون جلد در سال ۷۴ رسید. در سال ۱۳۷۵ بیش از ۱۲۷۰۰ عنوان کتاب شامل بیش از ۶ هزار عنوان کتاب جدید در ۷۳ میلیون جلد چاپ شده است. با توجه به تولید این حجم کتاب در سال ۷۵ رشد یک رقمی سالیان اخیر به ۱۸/۵ درصد بالغ شده است. برحسب آمار و سرشماری نفوس، نسبت سرانه کتاب از ۱/۲ درصد فراتر رفته است.

تعداد عناوین از ۲۲۰۰ عنوان در بهترین سالهای قبل از انقلاب اسلامی به ۷۵۰۰ عنوان در سال ۷۰ و ۱۲۷۰۰ عنوان در سال ۷۵ اوج گرفته است که رشد ۶۰۰ درصدی تولید کتاب ظرف ۲۰ سال افزایش ۳۰۰ درصد نسبت سرانه عناوین کتاب به جمعیت را ندا می دهد. بالغ بر ۷۰ درصد کتب جدید تألیفی است. از بیش از ۶۰۰ عنوان کتاب منتشره چاپ اول ۴۲۰۰ عنوان تألیفی جدید و ۲۰۰۰ عنوان ترجمه جدید می باشد. تیراژ متوسط کتب چاپی سالیانی چند رشد چندانی نداشت. در سال ۷۵ نزدیک به ۱۰۰۰ جلد بر تیراژ متوسط افزوده شد و این شاخص بسیار مؤثر از ۵۷۰۰ جلد فراتر رفته است.

نمایشگاه

دهمین دوره نمایشگاه بین المللی کتاب تهران در ۵۵ سالن و در محیطی به وسعت ۶۵ هزار مترمربع یعنی دو برابر فضای نمایشگاه هشتم برگزار گردید. جمعاً ۱۴۰۰ مؤسسه انتشاراتی، اطلاع رسانی، خدمات چاپ و نشر داخلی و خارجی در نمایشگاه حضور داشتند. بانک رفاه کارگران با استقرار نزدیک به

یکصد باجه و بسیج صدها نفر مسئولیت مبادلات مالی و مسائل رایانه ای کلیه بخشهای نمایشگاه را به عهده داشت. جهت اطلاع رسانی و ایجاد سهولت در امر دسترسی بازدیدکنندگان به بخشهای مختلف نمایشگاه ۲۵ پایگاه اطلاع رسانی در کلیه سالنها و باجه های سطح محوطه به گونه ای بسیار متفاوت با گذشته علاوه بر راهنمایی شفاهی و تجویل نقشه و راهنما، از طریق رایانه نیز اطلاعات بسیاری را در اختیار بازدیدکنندگان قرار می دادند. نمایشگاه اهم متشکل از بخش های ذیل بود:

۱. بخش ناشران داخلی
۲. بخش ناشران خارجی
۳. بخش مطبوعات
۴. بخش اطلاع رسانی
۵. بخش خدمات نشر
۶. بخش دانش آموزی
۷. بخش سرگرمیهای فرهنگی و هنری کودکان و نوجوانان
۸. بخش نمایش و فروش موضوعی کتب داخلی
۹. بخش مراجع

ناشران شرکت کننده

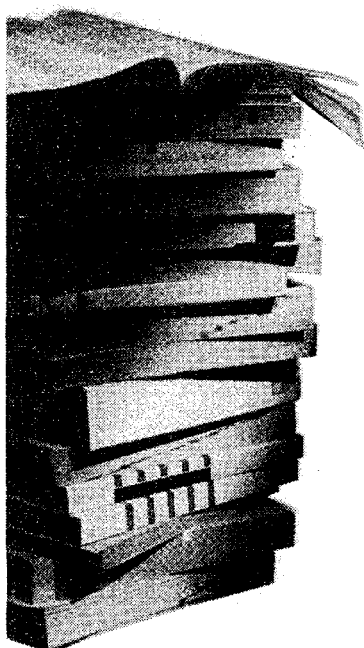
در بخش ناشران ایرانی ۷۱۵ ناشر تهرانی و ۸۵ ناشر از شهرستانهای مختلف کشور در نمایشگاه شرکت نمودند. آمار میزان کتب فارسی ارائه شده در نمایشگاه توسط ناشران رقم ۳۵۰۰۰ عنوان را نشان می دهد.

در بخش ناشران خارجی ۳۶۰ ناشر معتبر خارجی از ۲۸ کشور جهان در نمایشگاه شرکت داشتند. این ناشرین تعداد ۲۷۰۰۰ عنوان کتاب لاتین و ۱۳۰۰۰ عنوان کتاب عربی را در موضوعات مختلف در طول مدت نمایشگاه در غرفه های بخش خارجی عرضه نمودند. کتب خارجی به طور مستقیم و با استفاده از سهمیه

ارزی به فروش می رسید. در بخش ناشران خارجی کار نمایش و صندوق و انبار کتاب به صورت تفکیک شده سازماندهی شده بود. کتب مربوط به ناشران خارجی به صورت عمده دارای تاریخ نشر جدید بودند.

در نمایشگاه امسال هشت هزار مترمربع فضا به ناشران کتاب کودک و نوجوان در قسمت جنوبی نمایشگاه اختصاص یافته بود. همچنین حدود دو میلیون کارت دعوت دانش آموزی و یکصد هزار کارت دعوت مربیان و معلمان و اختصاص دهها میلیون تومان بن خرید جهت اهداء به دانش آموزان و مربیان از زمینه سازترین بخشهای نمایشگاه برای گسترش امر کتابخوانی محسوب می شود.

امسال در بخش کودک و نوجوان رشدی معادل ۳۷ درصد در تولید آثار مشاهده می شود که در واقع همین میزان رشد باعث ایجاد میانگین کل ۱۸/۵ درصدی در تولید و نشر کتاب در کشور شده است. البته رشد بالاتر از میانگین در این بخش طبیعتاً مبارکی است که مردان و زنان فردای ایران از نسل امروز با مطالعه ترند و این

نوید دهنده آن است که در تبادلات فرهنگی و علمی آینده در سطح جهان امیدوارتر باشیم.

در بخش مراجع که در کلیه کتابخانه‌های جهان از بخش‌های پر مراجعه محسوب می‌شود، مسئولین نمایشگاه با گردآوری قریب به ده هزار جلد کتاب مرجع، لغت‌نامه‌ها، فهارس، معاجم، دایرةالمعارفها به کلیه زبانهای زنده دنیا ابتکاری جالب به خرج داده بودند. طبق اظهارات مسئولین برگزار کننده نمایشگاه این مجموعه در پایان نمایشگاه به عنوان نمایشگاه و محل استفاده دائمی دانش پژوهان در اختیار یک کتابخانه مناسب قرار خواهد گرفت.

سالن نمایش و فروش موضوعی کتب در پی تجربه نسبتاً خوب سال گذشته، امسال به شیوه شایسته‌تری برپا گردید. کتب قابل عرضه در نمایشگاه علاوه بر نمایش و فروش از طریق غرفه‌های اختصاصی ناشرین در ذیل موضوعات مربوطه در چند سالن مخصوص نمایش و فروش موضوعی کتب ارائه گردیدند.

البته یافتن کتب مطلوب، آگاهی از آخرین کتب موضوع مورد نیاز، صرف وقت کمتر و انتخاب بهتر از ثمرات این شیوه می‌باشد. فروشگاههای بزرگ و زنجیره‌ای کتاب در برخی از کشورها نیز بر این اساس استوارند. امید است در آینده نزدیک با استفاده از این شیوه در کلیه شهرها و استانهای کشور فروشگاههای بزرگ و زنجیره‌ای کتاب به صورت موضوعی و با هدف تحت پوشش قرار دادن کلیه موضوعات و ارائه نمودن آنها در یک محیط و فضای مشخص راه‌اندازی گردد که این امر یقیناً نقش عمده‌ای در رواج فرهنگ کتابخوانی خواهد داشت.

به جهت اهمیت توجه به بدنه فنی تولید کتاب، مسئولین نمایشگاه سالتی مستقل تحت عنوان بخش خدمات نشر به این امر اختصاص داده بودند. بنابر اظهار ریاست نمایشگاه صنایع بسیار پیچیده‌تر از صنعت چاپ امروزه در کشور

عزیزمان ساخت و مونتاژ مشارکتی را ارائه می‌دهد، لیکن بنا به دلایلی صنعت ساخت ماشین‌آلات چاپ صدور صد وارداتی است. بنابر ارزیابی کارشناسان، انتقال تکنولوژی و ساخت صنایع چاپ و نشر با توجه به میزان مصرف داخلی و ارزیابی ورود ماشین‌آلات ساخت خارج و تمامی جوانب با یک حرکت انقلابی زودتر و سهلتر از بسیاری از صنایع جواب می‌دهد. در مجموع صنعت نشر نیاز به نگاه جدیتری به مسئله ساخت یا مونتاژ ماشین‌آلات چاپ در داخل و یا تخصیص ارز واردات متناسب با نیاز و استهلاك را دارد، تا نشر بعد از گذراندن بحران کاغذ دچار بحران دیگری نگردد.

بخش مطبوعات

چهارمین جشنواره مطبوعات همزمان با دهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار گردید. قریب به اتفاق نشریات عمومی، بین‌المللی و محلی و منطقه‌ای در این جشنواره در سالنهای مخصوص به جشنواره گردهم آمده بودند. چهارمین جشنواره مطبوعات فضای مناسبی جهت تبادل اندیشه و آشنایی ارباب جراید با یکدیگر و آشنایی عموم مردم با آنها و همچنین آشنایی اقشار مختلف مردم با فضای حاکم بر نشریات کشور بود.

کلاً ۷۳ درصد از نشریات کشور در گستره بین‌المللی و سراسری و ۲۷ درصد در گستره محلی و استانی فعالیت می‌کنند. در سال ۱۳۷۵ تعداد ۱۱۹ پروانه جدید صادر گردید و تعداد ۴۸ عنوان نشریه جدیدالانتشار آغاز به کار کردند. جای خوشبختی است که امروزه فرهنگ اطلاع‌رسانی علمی آنچه‌انجا جافتاده است که بسیاری از حوزه‌های تخصصی و فنی و علمی دارای نشریه مخصوص به خود می‌باشند.

به گفته معاونت مطبوعاتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، تعداد عناوین نشریات منتشره در

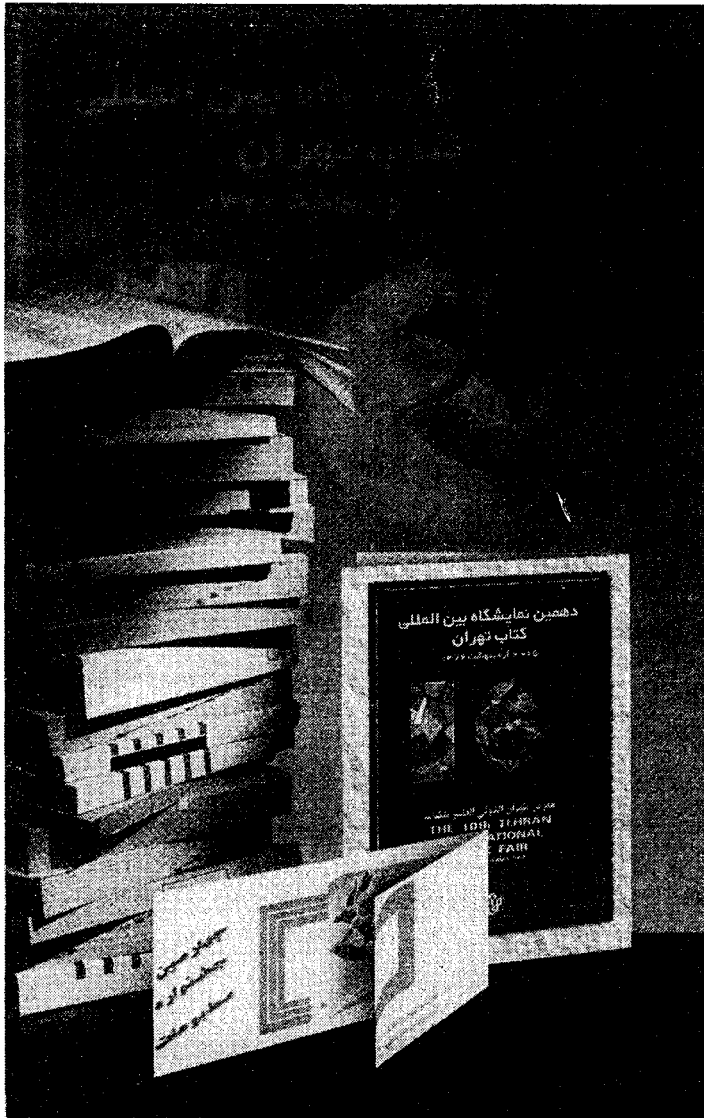
سطح کشور شناور می‌باشد و بطور متوسط در سال گذشته ۶۰۰ عنوان نشریه در سطح کشور منتشر شده است. وی گرایش اخیر مردم به نشریات را ناشی از تخصصی شدن آنها دانست. همچنین ایشان اظهار داشتند که در صورت فراهم شدن شرایط از سال آینده جشنواره مطبوعات به صورت بین‌المللی برگزار خواهد شد.

به گزارش اداره کل مطبوعات داخلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در میان نشریات دارای مجوز تعداد ۲۴۷ عنوان ماهنامه، ۲۱۰ عنوان فصلنامه، ۱۵۳ عنوان هفته‌نامه و ۳۶ عنوان روزنامه وجود دارد. در پایان جشنواره جوایز رشته‌های مختلف مطبوعاتی طی مراسمی به برگزیدگان ارائه شد.

بخش اطلاع‌رسانی

امسال پنجمین نمایشگاه و همایش اطلاع‌رسانی در فضایی جدید و علمی برگزار گردید. این نمایشگاه با حضور بیش از ۱۰۰ شرکت داخلی و خارجی، مراکز اطلاع‌رسانی و خدمات شبکه‌ای، دانشگاهها، نشریات و رسانه‌ها و نیز عرضه آخرین دستاوردهای اطلاع‌رسانی توسط مراکز اسلامی و بیش از ۱۰۰۰ عنوان بانک اطلاعاتی و کتاب الکترونیکی و نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای جدید اطلاع‌رسانی، تمام توان اطلاع‌رسانی کشور را به نمایش گذاشت.

برگزاری بیش از ۳۰ نشست، میزگرد، کنفرانس و سخنرانی در حوزه‌های مختلف اطلاع‌رسانی در این همایش، این بخش را به علمی‌ترین و تخصصی‌ترین بخش نمایشگاه بدل کرد. بیش از ۳۰ کارگاه آموزشی در طول نمایشگاه برگزار گردید که با استقبال چشمگیر محققان، دانشجویان و کارشناسان اطلاع‌رسانی مواجه شد. میزان درخواست حضور در

نمایشگاه پنجم ۷۰ درصد افزایش داشته است و با وجود گسترش ۵۰ درصدی فضای نمایشگاه باز هم مشکل کمبود جا وجود داشت که نشان دهنده استقبال فراوان از این نمایشگاه بوده است.

با در نظر گرفتن تجربیات گذشته و برگزاری چندین دوره موفق و استقبال چشمگیر از این همایش و با توجه به اهمیت و جایگاه اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات در جهان امروز، بایسته و شایسته است که این بخش به صورت مستقل و با گستردگی بیشتر و با جلب همکاری افزون‌تر نهادهای علمی - اطلاعاتی سایر وزارتخانه‌ها نظیر فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، پست و تلگراف و تلفن و شورای عالی انفورماتیک و سازمان برنامه و بودجه و سایر نهادهای مستقل دولتی و خصوصی برگزار گردد.

در پایان

نمایشگاه دهم در حالی به پایان رسید که رشد چشمگیری از خود نشان داد. در کل با مقایسه آمارها مشاهده می‌شود که نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران هر سال نسبت به سال قبل کاملتر می‌شود. امید است این سیر صعودی کماکان ادامه داشته باشد. بخشی از تنگناها و مشکلات نظیر کمبود جا، گرانی قیمت، مشکل حمل و نقل و ترافیک سنگین محیط اطراف نمایشگاه و مشکل ناهماهنگی در فهرست‌های

موجودی ناشرین خارجی در کامپیوترها مسائلی هستند که توانایی حل آنها در مدیریت نمایشگاه دیده می‌شود.

امید است با برنامه‌ریزیهای بلندمدت و جذب تعداد بیشتری از ناشرین معتبر خارجی و فراهم آوردن امکانات بیشتر جهت پویایی و تحرک بیشتر عوامل اصلی تولید و مصرف کتاب یعنی مؤلف - ناشر - مطالعه‌کننده در سالهای آینده شاهد برگزاری نمایشگاهی در سطح

نمایشگاههای سطح اول کتاب در دنیا باشیم. در پایان با استعانت از این جمله مقام معظم رهبری که در جریان بازدید ۳ ساعته از نمایشگاه ایراد فرموده‌اند - در استقبال چشمگیر مردم از نمایشگاه کتاب نشان دهنده رویکرد جامعه به فرهنگ کتاب و کتابخوانی است. - بر اهمیت روزافزون برپایی نمایشگاه کتاب در ایجاد فرهنگ مطالعه و رشد و رونق آن تأکیدی مضاعف می‌گردد.